

Marek Szajda

[Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” / Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN]

 <https://orcid.org/0000-0002-1938-6762>

**23. International Oral History
Association Conference 2025 w Krakowie:
“Re-Thinking Oral History”
(16–19 września 2025 r.)**

DOI: 10.26774/wrhm.436

International Oral History Association (IOHA) jest stowarzyszeniem o globalnym zasięgu skupiającym osoby posługujące się w swojej działalności naukowej, kulturalnej czy aktywistycznej metodą historii mówionej. Cykliczne konferencje IOHA, odbywające się zwykle co dwa lata, są okazją do wymiany doświadczeń, ciekawych dyskusji i wzajemnego poznania się uczestników z całego świata. Poprzednie edycje odbywały się w takich miejscach jak Rio de Janeiro (2023)¹, Singapur (2021) czy fińska Jyväskylä (2018), a w Europie Środkowej tylko raz, w Pradze w 2010 r. Na miejsce 23. edycji konferencji IOHA wybrano Kraków i Polskie Towarzystwo Historii Mówionej (PTHM) jako głównego organizatora wydarzenia.

Wybór Krakowa, poza tym, że jest to ważne miasto akademickie, dodatkowo atrakcyjne pod względem dziedzictwa historycznego i kulturowego, miał jeszcze inny, symboliczny wymiar. To właśnie tu w 2009 r. powołano PTHM – organizację zrzeszającą oralistów w Polsce. Niespełna piętnaście lat po powstaniu jej członkowie stanęli przed wyzwaniem zorganizowania międzynarodowego kongresu. Wydarzenie o takiej randze i skali wymagało zaangażowania różnych podmiotów, zarówno naukowych, jak i instytucji kultury. Głównymi organizatorami konferencji były PTHM oraz Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego. Do grona współorganizatorów, prócz IOHA, należały także inne instytucje: Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”, Centrum Archiwistyki Społecznej, Archiwa Państwowe, Europejska Sieć Pamięć i Solidarność, Muzeum Krakowa, Komisja Historii Mówionej przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk. Lokalny komitet organizacyjny tworzyli członkowie zarządu PTHM, a na jego czele stanął prezes stowarzyszenia – dr Jakub Gałęziowski. Z kolei lokalnemu komitetowi naukowemu przewodziła dr hab. Barbara Klich-Kluczevska, prof. UJ. Konferencja nie doszłaby do skutku, gdyby nie wsparcie finansowe Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Patronat nad wydarzeniem objęli: Minister Nauki dr Marcin Kulasek, Rektor UJ prof. Piotr Jedynak oraz Prezydent Miasta Krakowa dr Aleksander Miszalski. Wsparcie w organizacji zapewnili również partnerzy: Miasto Kraków, Wodociągi Miasta Krakowa i Muzeum Krakowa. Wydarzenie pod względem organizacyjnym obsługiwało Biuro Kongresów JORDAN z Krakowa. Bardzo istotne było również wsparcie wielu wolontariuszy, m.in. studentów historii z UJ.

Konferencja odbyła się w dniach 16–19 września 2025 r. w budynkach Uniwersytetu Jagiellońskiego, przede wszystkim w Auditorium Maximum. Przez cztery dni, w siedmiu salach zorganizowano 63 sesje referatowe, w których czynnie uczestniczyło niemal 400 osób z 55 krajów. Szczegółowy program konferencji dostępny jest

1 Zob. sprawozdanie z tej konferencji: M. Łukianow, *Report on the conference of the International Oral History Association in Rio de Janeiro „Oral History in the Audio and Digital World”* (23–29.07.2023), „Wrocławski Rocznik Historii Mówionej”, R. 13 (2023), s. 342–345.

na stronie wydarzenia². Oprócz klasycznych paneli z prezentacjami i ok. 20-minutowymi wystąpieniami program obejmował również dwa wykłady wprowadzające (Mary Marshall Clark: *Rememory and Repair in a World of Collective Trauma*; Rib Davis: *Oral History and Climate Change: Testaments of Weirding*), przeprowadzono także dwie dyskusje plenarne (*Oral Historians Facing Crises: Attitudes, Fears, and Hopes* oraz *Oral History and Community Archives – Intersections and Impacts*). Konferencję poprzedziły warsztaty z uznanymi gośćmi (*masterclasses*): prof. Alessandro Portellim z Włoch, prof. Michaeliem Frischem z USA oraz dr hab. Anną Wylegałą. Wiodącym językiem konferencji był język angielski, choć część sesji odbywała się również w języku hiszpańskim. Wszystkie wydarzenia plenarne były tłumaczone na ten język. Dostępna była również transmisja online na żywo w mediach społecznościowych PTHM³. Nagrania wideo, wraz z napisami, zostaną umieszczone na stronie organizatora⁴.

Główny temat konferencji ujęty został w hasło przewodnie: Re-Thinking Oral History. Wyznaczało ono perspektywę spojrzenia na historię mówioną i refleksji nad nią w czasie różnych kryzysów: humanitarnych, wojennych, epidemicznych, migracyjnych, ekologicznych i innych. Tym samym nie zabrakło trudnych tematów, które pojawiały się zarówno w dyskusjach, jak i prezentacjach. Rib Davis w swoim wykładzie o historii mówionej w kontekście zmian klimatycznych podkreślał znaczenie aktywności i sprawczości osób wykorzystujących historię mówioną, które mają szansę zmienić rzeczywistość. O tym, że historia mówiona ma siłę oddziaływania i przyczynia się do zmiany społecznej, przekonywali uczestnicy panelu dyskusyjnego w drugim dniu konferencji. Wśród rozmówców były osoby na co dzień pracujące z migrantami w USA czy Włoszech, ale też funkcjonujące w przestrzeniach konfliktów zbrojnych, choćby na Bliskim Wschodzie, w Ukrainie czy w Afryce. Tytułowy namysł nad historią mówioną dotyczył również zagadnień etycznych. Ważną kwestią, która pojawiła się w wielu wystąpieniach i dyskusjach, było pytanie o to, jak chronić rozmówców, ich dane i doświadczenia, zwłaszcza jeśli dotyczą wojny i przemocy, a potencjalnie mogą być wykorzystane przeciwko nim. Wśród prezentowanych referatów wiele odnosiło się do konkretnych problemów lokalnych społeczności, badań prowadzonych w tak odległych od siebie krajach jak Indie, Brazylia, Armenia czy Japonia. Zaskakujące, jak wiele z przedstawionych kwestii miało podobny kontekst, a w dyskusjach były one ze sobą zestawiane i porównywane – w poszukiwaniu wspólnych rozwiązań i cennych wniosków.

Wielką wartością konferencji była możliwość wymiany różnych doświadczeń. Wśród uczestników znaleźli się zarówno naukowcy, jak i pracownicy instytucji

2 Zob. <https://ioha2025.conference.pl/> (dostęp: 25 IX 2025 r.). Również na stronie PTHM: <https://pthm.pl/> (dostęp: 25 IX 2025 r.).

3 Zob. <https://www.facebook.com/historiamowiona> (dostęp: 25 IX 2025 r.).

4 Zob. https://www.youtube.com/@PTHM_POHA (dostęp: 25 IX 2025 r.).

kultury, choćby bibliotek narodowych, ale także aktywiści społeczni realizujący rozmaite projekty o charakterze ratowniczym. Choć każdy z nich wykorzystuje historię mówioną do odmiennych celów i projektów, wszyscy zmagają się z podobnymi problemami, dotyczącymi choćby emocji, archiwizacji czy wykorzystania nagranych relacji.

Podczas konferencji odbyło się walne spotkanie członków IOHA, podczas którego przeprowadzono wybory nowych władz stowarzyszenia. Na nowego prezesa organizacji został wybrany Mark Wong z Singapuru, a jego zastępcami zostali Jakub Gałęziowski z Polski oraz Thian Miao z Chin. Wyłoniono również nową radę IOHA, w której znaleźli się przedstawiciele wszystkich kontynentów. W trakcie wydarzenia przyznano nagrody: za najlepszą książkę z zakresu historii mówionej dla publikacji *The Unexpected in Oral History: Case Studies of Surprising Interviews*⁵ oraz nagrodę honorową im. Paula Thompsona dla prof. Mariety de Moraes Ferreira z Brazylii – w uznaniu jej zasług dla rozwoju historii mówionej. Ważnym momentem było również ogłoszenie miejsca i daty kolejnej konferencji IOHA. Odbędzie się ona w 2028 r. w chińskim Makau.

Konferencji towarzyszyły wydarzenia dodatkowe, zorganizowane specjalnie dla jej uczestników. Wśród nich była oferta wycieczek i możliwość zwiedzania Krakowa ścieżkami tematycznymi. Inną propozycją był koncert zespołu muzyki dawnej Floripari Muzycy Wawelscy. Zaprezentował on repertuar wokalnie-muzyczny z XVI w., przenosząc słuchaczy do królewskich komnat i ówczesnych sal balowych. Szczególnym wydarzeniem był bankiet przygotowany dla chętnych uczestników w murach dawnej fortecy na Kopcu Kościuszki. Przyjęcie zwińczyło wejście na kopiec z widokiem na miasto wieczorową porą.

Konferencja IOHA 2025 w Krakowie była ważnym wydarzeniem dla globalnego środowiska oralistów, ale również dla tego lokalnego, skupionego w PTHM. Konferencja dała możliwość zaprezentowania się polskim badaczom i badaczkom, była też znakomitą okazją do budowania nowych, międzynarodowych relacji, nawiązywania środowiskowych kontaktów oraz wymiany doświadczeń. W końcu istotny był tytułowy temat i ponowny namysł nad tym, czym jest historia mówiona i z jakimi problemami mierzą się współcześnie osoby nagrywające wywiady. Być może nie na każde z trudnych pytań udało się znaleźć odpowiedź, ale sam fakt ich wypowiedzenia i dyskusji należy uznać za niezwykle cenny. Z pewnością dla części uczestników dalszym ciągiem dyskusji będzie publikacja artykułów pokongresowych w różnych czasopiśmie. Już podczas wydarzenia zapowiedziano, że niektóre teksty ukażą się w periodyku publikowanym przez IOHA „Words and Silences”⁶.

5 *The Unexpected in Oral History: Case Studies of Surprising Interviews*, red. R. Santhiago, M. Hermeto, Cham 2023.

6 Zob. <https://ioha.org/journal/> (dostęp: 25 IX 2025 r.).